

Analysis of the Conflict Resolution and Mediation Training Program from Mothers' Point of View*

Derya GÖĞEBAKAN-YILDIZ

Manisa Celal Bayar University

Abstract:

The aim of this study is to analyze The Conflict Resolution and Mediation (CRM) Training Program from mothers' point of view. The CRM training program which lasted for eight weeks was conducted with twelve mothers. Case study method which is one of the patterns of qualitative methods is used throughout the research. Expectations form, metaphor form, group interview form and researcher's diary are used as data collection tools. The data collected at the beginning, during the process and at the end of the training analyzed by using qualitative analysis techniques. The findings attained show that the CRM Training Program designed with a school based approach has made positive changes on mothers' communicational skills, anger management skills, conflict resolution/mediation skills and The program has also made positive change on their metaphoric perception of conflict and its nature. To sum up, The CRM Training Program is believed to have achieved its goals.

Keywords: Conflict, mediation, conflict resolution and mediation training program, mother.

Inönü University
Journal of the Faculty of Education
Vol 17, No 3, 2016
pp. 239-256
DOI: 10.17679/inuefd.17353908

Received : 24.06.2016
Revision1 : 19.10.2016
Accepted : 17.11.2016

Suggested Citation

Göğebakan-Yıldız, D. (2016). Analysis of the Conflict Resolution and Mediation Training Program from Mothers' Point of View, *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 17(3), 239-256. DOI: 10.17679/inuefd.17353908

* This paper was presented at 2nd International Congress on Violence and Gender, held on September 03-04, 2015 in İstanbul.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Conflicts are accepted as natural part of the life (Türnüklü, 2006) and they often happen between parents or between parents and their children. No matter what socio-economic level they are, parents who have lower social skills often prefer to solve the conflicts with their children by means of quarreling and following violent behavior. It is not easy for parents who lack the skills of social problem solving, anger management and negotiation to teach their children the language of peace and agreement or to keep them off the vicious circle of violence. Both in Turkey and other parts of the world, there are many methods being applied under the names of dispute/conflict resolution and peer mediation training or peace training which are aiming to keep children off the violence and thus put the safe school approach into practice. These educational programs are focused on objectives such as constituting a safe learning environment, creating a constructive learning environment, ensuring the social and emotional development of students and creating a society where conflicts are resolved in a constructive manner (Jones, 2004). On the other hand, the notion that safe and peaceful schools can only be created with presence of safe and peaceful families stands as an important argument (Crawford ve Bodine, 1996; Cohen, 2001; Sandy and Boardman, 2000). This study is the parent participation step of Conflict Resolution and Training (CRM) Training Program which is being carried out in a secondary school in İzmir for about three years. 113 mediator students have been trained at this school since the year 2013. It is aimed in this study to involve the parents of the mediator students who have attended the CRM Training Program into the program.

Purpose

The aim of this study is to analyze CRM Training Program from mothers' point of view. In order to answer the main statement of the research the following sub-questions are utilized. 1) What are the expectations of mothers from CRM training program? 2) How did the CRM training program affect mothers' communication with their children? 3) How did the CRM training program affect mothers' perspective about the conflicts they experience with their children? 4) How did the CRM training program affect mothers' anger management skills? 5) How did the CRM training program affect mothers' conflict resolution skills? 6) Do the metaphors which describe mothers' perception of conflict resolution before the training change after the given training?

Method

Case study method which is one of the patterns of qualitative methods is used throughout the research (Yin 2003). The CRM training program was conducted for eight weeks with twelve mothers who are from the parents' of the students that had attended the training program. Criterion sampling technique which is one of the purposive sampling methods (Yıldırım and Şimşek, 2008) was used in the selection of the study group. Expectations form, metaphor form, group interview form and researcher's diary are used as data collection tools in the course of research. The data collected at the beginning, during the process and at the end of the training analyzed by using qualitative analysis techniques. CRM Training Program consists of four parts in total which are understanding the nature of interpersonal conflicts, communication skills, anger management skills and interpersonal conflicts' resolution skills.

Result & Discussion

In this study, which is carried out to examine the CRM Training program from the point of view of the mothers, it is primarily tried to reveal what do the mothers attending the study expect from this training. After analyzing the expectations, it is found out that with the given training mothers want to strengthen their communication with their children, more than half of them expect to efficiently solve the conflicts they live with their children, control their anger, better know and understand their children, see their mistakes and correct them, share different ideas and experiences and they expressed their desire to learn useful information. As a result of the content analysis made upon these expectations, four themes with highest scores are specified. These themes are respectively named as communication, conflict resolution skill, anger management and the nature of conflict and individual. Also, these themes show parallelism with the aims of the CRM Training Program and they formed the sub questions of the study. The first one of the findings is related to the changes in the communication skills of the mothers at the end of the CRM Training program. It is understood that at the end of the training mothers have mostly achieved the goals

of the program such as knowledge of rules that must be paid attention to effectively listen and speak and awareness of what kind of a speaker and listener they are. Additionally, it is identified that mothers have made great progress towards strengthening their communication with their children. Another finding of the study is related to how did the CRM Training Program affect the views of mothers about the conflicts they experience with their children. Findings show that mothers showed different efforts to understand themselves and their children and the CRM Training Program enabled them to think over this matter and they comprehended the nature of conflict. Another finding reached at the research shows that mothers have comprehended anger management skills which are among the aims of the CRM training program, they are aware of the importance of putting these skills into practice and furthermore, they are willing to put them into practice. Another finding of the study is related to the conflict resolution skills. According to the outcomes reflected on the researcher's diary, both the interviews with mothers and the results of the mediation sessions implemented on the conflict scenarios show that the mothers have learnt the steps of mediation, are able to decide the suitable solution, are aware of the importance of coming up with a fair solution and they use negotiation method during the conflicts they experience with their children. Another question wondered about in the research is what are the metaphors describing the perception of conflict resolution and is there any change in these metaphors at the end of the training program. These metaphors obtained from mothers before the beginning of the training describe conflicts mostly as harsh reactions and less as passive reactions. When we examine the metaphors; the concept of conflict caused harsh reactions in most of the mothers such as weapon, traffic accident, knife, war and terror. In a small number of them it caused passive reactions such as nightmare, octopus, cactus, restlessness and desperation. But at the end of the training, mothers expressed their perception of conflict with metaphors such as ice cube, season, sunrise, pillow, sea wave, debate, lottery, cube, eyeglasses, electrical fuse, open discussion and wall. To sum up, it is possible to say that the CRM Training Program has made positive changes on mothers' communication skills, anger management skills, conflict resolution/negotiation skills and their metaphoric perception of conflict and its nature.

Anlaşmazlık Çözümü ve Arabuluculuk Eğitiminin Annelerin Görüşleri Açısından İncelenmesi*

Derya GÖĞEBAKAN-YILDIZ
Manisa Celal Bayar Üniversitesi

Öz

Çalışmanın amacı, Anlaşmazlık Çözümü ve Arabuluculuk (AÇA) Eğitim Programının annelerin görüşleri açısından incelenmesidir. Sekiz hafta süren AÇA Eğitim Programı 12 anne ile yürütülmüştür. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışması kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, beklenti formu, metafor formu, grup görüşme formu, araştırmacı günlüğü kullanılmıştır. Eğitimin başında, eğitim sürecinde ve eğitimin sonunda toplanılan veriler nitel analiz teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Ulaşılan bulgular, uygulanan AÇA Eğitim Programının annelerin, iletişim becerileri, öfke yönetim becerileri, anlaşmazlık çözüm/müzakere becerilerinde olumlu yönde gelişmeler sağladığını göstermiştir. Ayrıca AÇA Eğitim Programı sonrasında, annelerin, anlaşmazlığa ve onun doğasına ilişkin metaforik algılarında olumsuzdan olumluya bir değişim tespit edilmiştir. Sonuç olarak AÇA Eğitim Programının hedeflerine ulaşıldığı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Anlaşmazlık, arabuluculuk, anlaşmazlık çözümü ve arabuluculuk eğitim programı, anne.

İnönü Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Dergisi
Cilt 17, Sayı 3, 2016
ss. 239-256
DOI: 10.17679/inuefd.17353908

Gönderim Tarihi : 24.06.2016
1. Düzeltme : 19.10.2016
Kabul Tarihi : 17.11.2016

Önerilen Atıf

Göğebakan-Yıldız, D. (2016). Anlaşmazlık Çözümü ve Arabuluculuk Eğitiminin Annelerin Görüşleri Açısından İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 239-256. DOI: 10.17679/inuefd.17353908

* Bu çalışma, 03-04 Eylül 2015 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen 2. Uluslararası Farklı Şiddet Boyutları ve Toplumsal Algı Kongresinde sunulmuştur.

GİRİŞ

Aile tarihsel bağlamı içerisinde, bir yandan toplumsal yapının dönüşümüne katkı sağlarken diğer yandan da toplumsal dönüşümden etkilene gelmiştir (Karataş ve Kılıçarslan, 2013). Geniş aileden, çekirdek ve tek ebeveynli aileye geçiş süreci, dünyadaki sosyo-kültürel, teknolojik, ekonomik gelişmeler, aile içindeki rollerin işlevini ve kapsamını değişikliğe uğratmaktadır. Değişen bu sosyal yapı ebeveynlerin, aile ve çocuk eğitimi konusunda yardım talep edebilecekleri informal kaynaklara erişimini güçleştirmiştir (Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, HBÖGM, 2013). Bu durum, örgün ve yaygın eğitim kurumlarıyla aileler arasındaki işbirliği ve eşgüdümü kaçınılmaz kılmıştır (Dönmezer, 2003). Bu süreç, aile üyelerini sistemli olarak destekleyen esnek, yüksek standartlara sahip, aile gelişimine katkı veren, etraflıca hazırlanmış eğitim programlarına ihtiyacı gündeme getirmiştir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, ASPB, 2011).

Ebeveynlere yönelik olarak hazırlanan eğitimler incelendiğinde konuların, çocuk ve ergen gelişimi ve eğitimi, çocuk bakım becerileri, anne babalık becerileri, sağlık, beslenme, temel bilgi ve beceri kazandırma, toplumsal cinsiyet eşitliği, temel iletişim becerileri, aile içi şiddet, problem çözme, aile içi çatışma ve çatışma çözme teknikleri, stres yönetimi, temel insan hakları ve çocuk hakları vb. (HBÖGM, 2013, Mahoney ve ark., 1999, Şahin-Tezel ve Cevher, 2009) üzerinde yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Bu eğitim programlarının önemli bir bölümünde ebeveynlerle çocukları arasındaki ilişkinin doğru ve sağlıklı yönetilmesi, anlaşmazlıkların uzlaşma ile çözülmesi böylece sağlıklı aile yapılarına katkı sağlanması hedeflenmektedir. Anlaşmazlıklar, yaşamın doğal bir parçası olarak kabul edilmekte (Türnüklü, 2006) ve ebeveynler arasında ya da ebeveynlerle çocuklar arasında sıklıkla yaşanmaktadır. Hangi sosyo-ekonomik düzeyden gelirse gelsin, düşük sosyal becerilere sahip ebeveynler, çocuklarıyla yaşadıkları anlaşmazlıkları çoğunlukla münakaşa ve ardından gelen şiddet içeren davranışlarla çözme yolunu tercih edebilmektedirler. İletişim, sosyal problem çözme, öfke yönetimi ve müzakere becerilerinden yoksun ebeveynlerin çocuklarına barışın ve uzlaşmanın dilini öğretebilmeleri ve çocuklarını şiddet sarmalından uzak tutmaları çok kolay görünmemektedir. Aile içi şiddetin toplumumuzun en önemli sorunlarından biri olduğu çok açıktır (Page ve İnce, 2008).

Gerek dünya da gerekse Türkiye’de çocukları şiddetten uzak tutmayı böylece güvenli okul yaklaşımını hayata geçirmeyi hedefleyen anlaşmazlık/çatışma ve akran arabuluculuk eğitimi, barış eğitimi, adı altında çok sayıda eğitim programı uygulanmaktadır. Bu eğitim programları,

- Güvenli bir öğrenme çevresi oluşturma,
- Yapıcı bir öğrenme çevresi yaratılması,
- Öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimlerinin sağlanması,
- Anlaşmazlıkların yapıcı olarak çözüldüğü bir toplum yaratma gibi hedeflere odaklanmaktadır (Jones, 2004).

Diğer taraftan, güvenli, barışçıl okulların, ancak güvenli, barışçıl aile yapılarıyla gerçekleşebileceği de önemli bir sav olarak ortaya atılmaktadır (Crawford ve Bodine, 1996; Cohen, 2001; Sandy ve Boardman, 2000). Örneğin, Cohen’e (2001) göre öğrenciler ailelerinde ve öğretmenlerinde etkili ve esnek sorun çözme yöntemlerini görmedikçe sınıf temelli olarak verilen eğitimler öğrenci için anlamsızlaşır. Ebeveynlerin anlaşmazlık çözüm programlarına katılımları, ev yaşamlarını daha barışçıl hale getirmekte ve öğrendikleri sorun çözme becerileriyle çocuklarına model olmaları sağlanmaktadır (Crawford ve Bodine, 1996).

Dünyada ve Türkiye’de ebeveynlere çatışma çözüm becerilerini kazandırmayı hedefleyen birçok eğitim programı geliştirilmekte ve uygulanmaktadır. Türkiye’de bu eğitimler ağırlıklı olarak üniversitelere bağlı sürekli eğitim merkezlerinde, özel eğitim kurumlarında ya da devlet okullarında gerçekleştirilmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2012; Arel Sürekli Eğitim Merkezi, 2014; Boğaziçi Üniversitesi Mezunlar Derneği, 2012 vb.). Yurtdışında ise ebeveynlere yönelik bu eğitimlerin ağırlıklı olarak, çatışma çözüm merkezlerinde (Conflict Resolution Center of Iowa, 2008; Dispute Resolution Center of King County, 2015; Scottish Centre for Conflict Resolution, 2015 vb.) ya da proje ve araştırmalar kapsamında gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır (Cohen, 2001; Crawford ve Bodine, 1996; DeJong, 1993; Sandy ve Boardman, 2000; Webster-Stratton, 1994; Webster-Stratton ve Hammond, 1997).

Türkiye’de ebeveynlere verilen çatışma çözümü eğitimleri genellikle aile eğitimlerinin bir modülü şeklinde programlanmaktadır. Ancak bu çalışma güvenli ve barışçıl okullar modeli hedefiyle, İzmir’de bir ortaokulda yaklaşık üç yıldır yürütülmekte olan Anlaşmazlık Çözümü ve Arabuluculuk (AÇA) Eğitim Programının ebeveyn katılım boyutunu oluşturmaktadır. Uygulama okulunda 2013 yılından bu yana 114 arabulucu öğrenci yetiştirilmiştir. Bu çalışmayla, AÇA Eğitim Programına, süreçte yetişen arabulucu öğrencilerin ebeveynlerin de katılımı sağlanmıştır. AÇA Eğitim Programıyla annelerin çocuklarıyla yaşadıkları

çatışmaları şiddete dönüşmeden barışçıl yöntemlerle çözümlemelerine fırsat yaratılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın sonuçlarının yetişkin eğitimi ve anlaşmazlık çözümü ve arabuluculuğa yönelik alanyazına katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Çalışmanın amacı, anlaşmazlık çözümü ve arabuluculuk eğitim programının annelerin görüşleri açısından incelenmesidir. Araştırmanın temel problem cümlesine yanıt verebilmek amacıyla aşağıdaki alt sorulardan yararlanılmıştır.

- 1) AÇA Eğitim Programından annelerin beklentileri nelerdir?
- 2) AÇA Eğitim Programı annelerin çocuklarıyla olan iletişimini nasıl etkilemiştir?
- 3) AÇA Eğitim Programı annelerin çocuklarıyla yaşadıkları anlaşmazlıklara olan bakış açılarını nasıl etkilemiştir?
- 4) AÇA Eğitim Programı annelerin öfke yönetim becerilerine ilişkin algılarını nasıl etkilemiştir?
- 5) AÇA Eğitim Programı, annelerin anlaşmazlık çözüm becerilerine ilişkin algılarını nasıl etkilemiştir?
- 6) AÇA Eğitim Programına katılan annelerin eğitim öncesi anlaşmazlık çözüm algılarını betimleyen metaforlar verilen eğitim sonrasında değişmekte midir?

YÖNTEM

Çalışmanın Çalışmada nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışması kullanılmıştır. Yin'e (2003, 13-14) göre durum çalışması güncel bir olgunun gerçek yaşam koşullarında, var olan bağlamla olgunun iç içe girdiği, çok sayıda veri kaynağına ulaşıldığı durumlarda kullanılan kapsamlı bir araştırma stratejisidir.

Katılımcılar

AÇA Eğitim Programı İzmir ili Buca ilçesinde bir ortaokulda AÇA Eğitimi almış arabulucu öğrencilerin velilerinden 12 anne ile yürütülmüştür. Çalışma grubunun seçiminde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme tekniği kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Annelerin seçiminde, ölçüt olarak çocuğunun anlaşmazlık çözümü ve arabuluculuk eğitimi alması şartı aranmıştır. İlk olarak eğitim almış 114 arabulucu öğrencinin ebeveynleri tespit edilmiş ve okula davet edilmiştir. Toplantıya toplam 45 anne ve 3 baba gelmiştir. Bu toplantıda AÇA Eğitim Programı ve yapılacak çalışmayla ilgili bilgiler verilmiştir. İlk etapta 15 anne çalışmaya katılabileceğini ifade etmiştir. Sonrasında ve eğitim sürecinin hemen başında 3 anne türlü nedenlerle katılım sağlayamayacağını ifade ederek çalışma dışında kalmışlardır. Sekiz haftalık AÇA Eğitim Programı sürecinde tüm anneler her eğitime katılmışlardır. Sadece üç anne farklı haftalarda kişisel nedenlerle eğitimlere biraz gecikerek katılmış gecikmeleri sırasında varsa eksik kaldıkları noktalar araştırmacı tarafından takviye edilmiştir.

Araştırmaya katılan annelerin 1'den 12'ye kadar şifrelemesi A-1, A-2...n=12 şeklinde gerçekleştirilmiştir. Annelerin yaş, çocuk sayısı, öğrenim düzeyi ile ilgili bilgileri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1.

Araştırmaya katılan annelerin yaşı, öğrenim düzeyi ve sahip oldukları çocuk sayısı ile ilgili bilgiler

Anne	Yaş	Çocuk Sayısı	Öğrenim Düzeyi
A1	36	2	Lise
A2	41	3	İlkokul
A3	33	1	Lise
A4	35	2	Ortaokul
A5	45	3	İlkokul
A6	35	2	Lise
A7	38	1	Üniversite
A8	42	3	Lise
A9	36	2	Ortaokul
A10	34	2	Ortaokul
A11	40	3	Ortaokul
A12	46	2	İlkokul

Tablo 1 incelendiğinde çalışmaya katılan annelerin 33-46 yaşlar arasında olduğu, iki annenin bir, altı annenin iki, dört annenin ise üç çocuğu olduğu, annelerden üçünün ilkokul, dördünün ortaokul, dördünün lise, birinin de üniversite mezunu olduğu anlaşılmaktadır.

Anlaşmazlık Çözümü ve Arabuluculuk Eğitim Programı

AÇA Eğitimi Programı, Tüknüklü ve diğ. (2009) tarafından 2006 yılında Okul Temelli Çatışma Çözümü ve Akran Arabuluculuk Projesi kapsamında geliştirilmiş araştırmacı tarafından yetişkinlere uyarlanmıştır. Uyarlama çalışmasında iki alan uzmanı araştırmacıyla çalışılmış uzman kanısına başvurularak programa son hali verilmiştir. AÇA Eğitim Programı kişiler arası anlaşmazlıkların doğasının anlaşılması, iletişim becerileri, öfke yönetim becerileri ve kişilerarası anlaşmazlıkların çözüm becerileri olmak üzere toplam dört bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler alt başlıklara ayrılmış ve bunlara yönelik olarak hazırlanmış etkinlikler planlanmıştır. Dört bölümden birincisi olan kişiler arası anlaşmazlıkların doğasının anlaşılmasına ait toplam sekiz etkinlik yer almaktadır. İletişim becerileri bölümünde üç etkinlik vardır. Öfke yönetim becerileri bölümünde iki etkinlik ve son olarak kişilerarası çatışmaların çözüm becerileri bölümünde toplam üç etkinlik yer almaktadır. AÇA Eğitim Programının içeriği ve hedeflerine ilişkin bilgiler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2.

Anlaşmazlık çözümü ve arabuluculuk eğitim programının içeriği ve hedefleri

Etkinlik No	Etkinlik Adları	Süre	Hedefler
	I. Bölüm: Kişiler arası Anlaşmazlıkların Doğasının Anlaşılması	Toplam 9 Saat	1) Anlaşmazlıkların doğasına ilişkin temel kavramlar bilgisi.
1	Anlaşmazlık Çözüm Programının Tanıtımı “Anlaşmazlıktan Anladıklarım”	1	2) Anlaşmazlıkların doğasını kavrayabilme.
2-3	Anlaşmazlık Türleri ve Yararları	2	
4-5	Kişiler Arası Anlaşmazlıkların Nedenleri ve Çözüm Yolları	3	3)Anlaşmazlıkların hayatın doğal bir parçası olduğunun farkında oluş.
6-7	Kişiye Sorundan Ayırma	1	
8	Anlaşmazlıklarda Benim Tepkim	2	
	II. Bölüm: İletişim Becerileri	Toplam 4 Saat	1)Etkili dinlemede ve konuşmada dikkat edilecek kurallar bilgisi.
9	Sürecinde Farklı Algılamaların Yeri	1	2) Etkili dinleme ve konuşma kurallarına örnek verebilme.
10	Anlaşmazlık Çözüm Sürecinde Etkili Dinleme	1	3) Nasıl bir dinleyici ve konuşmacı olduğunun farkında oluş.
11	Anlaşmazlık Çözüm Sürecinde Empati ve Etkin Dinleme	2	4) Etkili dinlemenin ve konuşmanın öneminin farkında oluş.
	III. Bölüm: Öfke Yönetim Becerileri	Toplam 4 Saat	1)Öfke yönetim becerilerini kavrayabilme
12	Ne Zaman Öfkelenirim?	2	2)Öfke yönetim becerilerini uygulamanın öneminin farkında oluş
13	Öfkemizi Yenelim	2	
	IV. Kişiler Arası Anlaşmazlıkların Çözüm Becerileri	Toplam 7 Saat	1)Müzakere basamakları bilgisi.
14	Müzakere Yapıyorum - Çözüme Ulaşıyorum	2	2)Uygun çözüme karar verebilme.
15	Müzakere ve Arabuluculuk Sürecinin Basamakları	2	3)Aynı soruna farklı çözümler getirilebileceğinin farkında oluş.
16	Örnek Uygulamalar	3	4)Müzakere basamaklarını uygulamanın öneminin farkında oluş.
			5) Adaletli çözüm yolları üretmenin öneminin farkında oluş.

Eğitimler 2014 yılının Mart-Mayıs aylarında okul kütüphanesinde 8 hafta boyunca Çarşamba günleri saat 12:30 ile 16:30 saatleri arasında gerçekleştirilmiştir. Etkinliklerin gerçekleştirilmesinde küçük grup çalışmalarına, beyin fırtınası tekniğine, ikili çalışmalara, problem çözme tekniğine, rol oynamalara, grup tartışmalarına vb. aktif öğrenme tekniklerine yer verilmiştir. Katılımcılar grup çalışmaları sırasında küme şeklinde ve büyük sınıf tartışmalarında U düzeninde birbirleriyle etkileşim kurmuşlardır. Etkinlikler için kullanılan senaryolar, araştırmacı tarafından anneler ve çocukları arasındaki anlaşmazlıklar temel alınarak hazırlanmış alanda çalışan iki uzman görüşüne başvurularak son halleri verilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Beklenti Formu: Beklenti Formu ile anneleri eğitime başlamadan önce eğitimden beklentilerinin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Çalışmanın başında AÇA Eğitim Programının amaçları, kapsamı süresi gibi tanıtıcı bilgiler verildikten sonra formlar dağıtılmış ve annelerden formda yer alan AÇA Eğitim Programından beklentileriniz nelerdir? sorusuna cevap vermeleri istenmiştir. Annelerin bu soruya cevap vermelerinin ardından formda yazılanlar grupta paylaşılmıştır. Annelerden gelen bu beklenti formları alan uzmanı olan bir araştırmacıyla gözden geçirilmiş beklentilerle ilgili kod ve temalar arasında sağlanan görüş birliği ve görüş ayrılıkları tartışılarak beklenti temalarına son hali verilmiştir.

Metafor Formu: Anlaşmazlık kavramına ilişkin metafor formu eğitime başlamadan önce anneler tarafından doldurulmuştur. Aynı metafor sorusu annelerle sürecin sonunda yapılan yüz yüze görüşmede yöneltilmiş cevaplar kayıt altına alınmıştır. Metafor Sorusu, Anlaşmazlıkbenzer/gibidir. Çünkü..... şeklinde oluşturulmuştur.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu: Yarı yapılandırılmış görüşme formlarının oluşturulmasında AÇA Eğitim Programının, hedefleri ve beklenti formunun analizleri temel alınmıştır. Beklenti formlarının içerik analizleri araştırmacı ve alan uzmanı bir başka araştırmacı tarafından yapılmış "görüş birliği" ve "görüş ayrılığı" olan temalar belirlenmiştir. Analizler sonucunda ulaşılan temalar çerçevesinde dört soruluk bir yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Bu sorulara verilen cevaplar analiz edilerek annelerin program hedeflerine ve kendi beklentilerine ne derecede ulaştıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorulara aşağıda yer verilmiştir:

- 1) AÇA Eğitim Programı çocuğunuzla olan iletişiminizi nasıl etkiledi?
- 2) AÇA Eğitim Programı, çocuğunuzla yaşadığınız anlaşmazlıklara olan bakışınızı nasıl etkiledi?
- 3) AÇA Eğitim Programı, öfke yönetim becerilerinize ilişkin algınızı nasıl etkiledi?
- 4)AÇA Eğitim Programı, anlaşmazlık çözüm becerilerinize ilişkin algınızı nasıl etkiledi? Şeklinde belirlenmiştir.

Araştırmacı Günlüğü: Araştırmacı çalışma süreci boyunca günlükler tutmuştur. Bu günlüklere yapılan etkinliklerle ilgili değerlendirmeler annelerden gelen tepkiler ve araştırmacının sürece ilişkin gözlem ve yorumları kaleme alınmıştır. Günlüklerin kullanılmasındaki amaç, veri zenginliği ve katılımcıların yorumlarının araştırmacı tarafından daha sağlıklı değerlendirilmesidir.

Verilerin Toplanması

Araştırmaya ilişkin veriler sürecin başında, sonunda ve süreç içerisinde toplanmıştır. Başka bir deyişle çalışmaya ilişkin verilerin toplanması araştırma süreci boyunca devam etmiştir. AÇA Eğitim Programı, başlamadan önce anneler "Beklenti Formu" ve "Metafor Formu"nu doldurmuşlardır. Süreç içerisinde araştırmacı günlükler tutarak etkinliklere, annelerin tepkilerine vb. konulara ilişkin gözlemlerini kayıt altına almıştır. Süreç sonunda ise "Beklenti Formu" ve "Metafor Formu"ndaki sorulara ek olarak çocuklarıyla sıklıkla yaşadıkları anlaşmazlıklar ve çözüme biçimlerine yönelik soruları kapsayan yüz yüze yaklaşık 20-30 dk. süren görüşmelerle veriler toplanmıştır. Görüşmeler elektronik kayıt cihazıyla kaydedilerek bilgisayar ortamına aktarılmış ardından araştırmacı tarafından elektronik ortamda yazılı hale gelmiştir.

Verilerin Analizi

Eğitimin başında eğitim sürecinde ve eğitimin sonunda toplanılan veriler nitel analiz teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada elde edilen nitel veriler için verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi ve bulguların tanımlanması ve yorumlanmasını kapsayan içerik analizi ve oluşturulan tematik çerçeveye uygun doğrudan alıntılarının seçiminde betimsel analizden faydalanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek 2008).

Araştırmacının Rolü

Yıldırım ve Şimşek'e (2008) göre nitel araştırmalarda, araştırmacı uzaktan ve ikinci elden veri toplayan bir kişiden çok araştırma konusuyla ilgili alanda zaman harcayan, alanı yakından tanıyan, alanda olup biten olayları yaşayan ve araştırmaya dahil olan bireylerle yakın bir iletişim kuran kişidir. Araştırmacı bilgi toplama sürecinin doğal bir boyutu haline gelebilir. Bu nedenle araştırmacının çalışmadaki rolünün açıklanması yararlıdır. Araştırmacı, MEB'e bağlı okullarda 11 yıl süreyle rehber öğretmen olarak çalışmış bundan sonraki akademik çalışmalarına üniversitede devam etmiştir. Araştırmacı anlaşmazlık çözümü ve ekran arabuluculuk

eğitimi, yetişkin eğitimi, öğretmen eğitimi, program değerlendirme konuları üzerinde çalışmakta kamu ve sivil toplum kuruluşlarıyla bu konularla ilgili olarak projeler yürütmektedir.

Geçerlilik ve Güvenirlilik

Araştırmada elde edilen nitel verilerin iç geçerliğinin sağlanması için uzun süreli etkileşim yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın sekiz hafta boyunca kapalı grup özelliğinde sürmesi, grup kurallarının birlikte oluşturulması gizliliğin ve güvenin karşılıklı geliştirilmesi katılımcıların ve araştırmacının güven oluşturmaya yönelik tanışma etkinliklerine yer verilmesine özen gösterilmiştir. İkinci olarak, katılımcı teyidi sağlamak amacıyla görüşmeler elektronik kayıt cihazıyla kaydedilip, araştırmacı tarafından elektronik ortamda yazılı hale getirildikten sonra rastgele dört anne seçilerek annelere okutulmuş ve teyit alınmıştır. Üçüncü olarak, dış geçerliliğin sağlanabilmesi için ayrıntılı betimlemelere yer verilerek analiz sonuçlarının benzer ortamlara aktarılması için sağlam bir yapı oluşturulmaya çalışılmıştır. Dördüncü olarak güvenirliliğin sağlanması için çalışmanın odak noktası, araştırmacının rolü, katılımcılar hakkındaki bilgiler ayrıntılı olarak verilmiştir (Yıldırım ve Şimşek 2008). Son olarak, ulaşılan nitel bulgular, araştırmacı ve alanda çalışan bir uzmanı tarafından incelenmiş oluşturulan temalara ilişkin görüş birliği ve görüş ayrılığı konuları tartışılmış ve gereken düzenlemeler yapılmıştır. Araştırmacının güvenirlilik hesaplamasında Miles ve Huberman'ın (1994) önerdiği güvenirlilik formülü (Güvenirlilik = Görüş Birliği/ (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)) kullanılmıştır. Miles ve Huberman'a (1994) göre güvenirlilik hesaplarının %70'in üzerinde çıkması, araştırma için güvenilir olarak kabul edilmektedir. Güvenirlilik hesaplama sonucunda araştırmacının güvenirliliği oluşturulan temalar için % 80 olarak hesaplanmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde araştırma sorularına ilişkin veriler analiz edilerek ulaşılan bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular:

Çalışmanın birinci araştırma sorusu "AÇA Eğitim Programından, annelerin beklentileri nelerdir?" şeklinde belirlenmiştir. Anlaşmazlık çözüm eğitimi başlamadan önce annelerden dağıtılan formlara eğitimden beklentilerini maddeler halinde yazmaları istenmiştir. Toplanan formlara içerik analizi yapılmış, belli başlı temalar oluşturulmuştur. Bu temalar en çok tekrar edenden en az tekrar edene doğru listelenmiş ve Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3.

Ebeveynlerin anlaşmazlık çözüm eğitiminden beklentileri

Temalar	En çok tekrar eden beklentiler	F
İletişim	Çocuğumla iletişimi güçlendirmek	12
Anlaşmazlık Çözüm Becerisi	Çocuğumla yaşadığım anlaşmazlıkları etkili bir şekilde çözmek	10
Öfke Yönetimi	Öfkemi kontrol etmeyi öğrenmek	9
Anlaşmazlığın ve Bireyin Doğası	Çocuğumu daha iyi anlamak	8

Tablo 3 incelendiğinde, verilen eğitim ile tüm annelerin çocuklarıyla iletişimlerini güçlendirmek istedikleri, yarıdan fazlasının çocuklarıyla yaşadıkları sorunları etkili bir şekilde çözmeyi, öfkelerini kontrol etmeyi, çocuklarını daha iyi tanımayı/anlamayı istediklerini ifade etmişlerdir. En çok tekrar eden dört beklenti seçilerek beklenti temaları ortaya çıkarılmıştır. Bu temalar sırasıyla, iletişim, anlaşmazlık çözüm becerisi, öfke yönetimi, anlaşmazlığın ve bireyin doğası olarak isimlendirilmiştir. Bu temalar aynı zamanda AÇA Eğitim Programının içeriği ve hedefleriyle tutarlıdır. Eğitimin sonunda beklentilerin karşılanıp karşılanmadığı ve eğitim programının hedeflerine ulaşıp ulaşılmadığının ortaya koyulması amacıyla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerde katılımcılara yöneltilen görüşme sorularından elde edilen bulgular belirlenen temalara uygun olarak aşağıda verilmiştir.

İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular:

En sık tekrarlanan çocuğumla etkili iletişim beklentisi ve AÇA Eğitiminin iletişim becerilerine ilişkin hedeflerine ulaşıp ulaşılmadığını belirleyebilmek için yüz yüze bireysel görüşmelerde annelere "AÇA Eğitim Programı, çocuğunuzla olan iletişiminizi nasıl etkiledi?" sorusu sorulmuş ve annelerden eğitimin öncesinde ve sonrasında çocuklarıyla olan iletişimlerini karşılaştırmaları istenmiştir. A-2 "Daha önce çocuğumla iletişim kurduğumu zannediyordum ama şimdi ne kadar çok iletişim engeline takıldığımı anlıyorum..." derken A-6 "Çocuğum okuldan geldiğinde hemen okulda neler yaptığını öğretmenini üzüp üzmediğini, arkadaşlarıyla

bir sorun yaşıyıp yaşamadığını sorar onunla iletişim kurduğumu düşünürdüm ama ne kadar yanlışmış...” ifadelerini kullanmıştır. Geçmiş değerlendirmesini bu şekilde yapan annelerin durumu tespit ettikten sonra iletişim tarzlarını geliştirmeye yönelik bir farkındalık gösterdikleri anlaşılmaktadır.

A-9 “Çocuğumla konuşurken bir anda onu soru yağmuruna tuttuğumu merak ettiğim şeyleri anlatmasına odaklandığımı fark eder ama yine de devam ederdim ama artık merakımı dizginleyerek onu etkili bir şekilde dinlemeye çaba gösteriyorum.” benzer bir şekilde A-1 “...eğitimle birlikte artık çocuğumla öğrendiğim göz teması, beden dili, oturma mesafesi, onaylama gibi teknikleri kullanarak iletişim kuruyorum bilip de kullanmadığım bu küçük teknikler çocuklarımda çok işe yarıyor.” demiştir. A-10 ise kendinde fark ettiği değişimi şöyle özetlemiştir: “Önceleri çocuğumla sorun yaşadığımızda onu diğer çocuklarla karşılaştırdım. Bak o annesini hiç üzüyor ya da çok akıllı gibi cümleler kurardım. Böylece çocuğuma doğru örnekleri gösterdiğimi düşünürdüm. Şimdi karşılaştırma yapmanın ne kadar yanlış olduğunu iletişimimizi ne kadar kötü etkilediğini anlıyorum.”

A-8 ise iletişim konusunda hatalı davrandığını kabul etmekle birlikte anlaşmazlık çözüm eğitiminin onun üzerindeki etkisini şu şekilde ifade etmiştir: “Çocukların bizlerin birer yansıması olduğunu anlıyorum kötü giden bir şeyler varsa önce biz anne ve babaların bir şeyleri değiştirmede kararlı olmamız gerekiyor biz kaskatı durur çocukların değişmelerini esnemelerini beklersek ilişkilerimiz yıpranır ben şimdi tel gibi gergin olmaktan çok lastik gibi esnek olmayı deniyorum böylece daha iyi iletişim kuracağımıza inanıyorum.”

Eğitimin konularından biri olan iletişim engelleri ve iletişimde etkili dinleme ve konuşma konularının bilgi düzeyinde edinildiği anlaşılmaktadır. Ancak bu bilgilerini kullanmayı sürdürüp sürdürmeyeceklerine ilişkin bir soruda A-4 “eğitim sırasında öğrendiklerimi aslında ismini tam koyamazsam da gerçek hayatımda hissediyordum burada tam olarak öğrenmiş oldum umarım hiç aklımdan çıkarmam çocuklarım zorlasa bile...” ifadesini kullanmıştır. Bu durum annelerin değişimin kolay olmayacağını düşündüklerinin bir göstergesi olarak görülebilir.

İletişim teması altında annelerin ifade ettikleri, anlaşmazlık çözümü eğitim programının iletişim beceri bölümünün hedefleriyle paralellik göstermektedir. Süreç boyunca tutulan araştırmacı günlükleri sayesinde annelerin etkili dinlemede ve konuşmada dikkat edilecek kurallar bilgisi, nasıl bir dinleyici ve konuşmacı olduğunun farkında oluş gibi hedeflere önemli oranda ulaşıldığı anlaşılmaktadır. Nitekim, Araştırmacının AÇA Eğitim Programını gerçekleştirdiği 9 Nisan 2014 tarihindeki günlüklerinde bu durum şu şekilde ifade edilmiştir: “Anneler grup çalışmalarını yaparken eğitimde öğrendikleri iletişim engeli, etkili dinleme gibi kavramları çocuklarıyla olan iletişimlerini betimlerken etkili bir şekilde kullanabildiler.”

Üçüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular:

Annelerin eğitimden bir diğer beklentisi çocuğumu daha iyi tanımak / anlamak olarak tespit edilmiştir. Buna yönelik beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığını ve AÇA Eğitiminin anlaşmazlığın doğasına ilişkin hedeflerine ulaşıp ulaşılmadığını ortaya koymak için yüz yüze görüşmelerde AÇA Eğitim Programı, çocuğunuzla yaşadığınız anlaşmazlıklara olan bakışınızı nasıl etkiledi? sorusu yöneltmiştir. Bu konuda A-3 kodlu anne “Önceleri benim çocuğum bunları nasıl yapabilir biz nasıl böyle tartışmalar yaşayabiliriz diye düşünür çok üzülürdüm. Bu durumu kardeşinin olmamasına yalnız büyümesine bağladım. Ama burada paylaştıklarımız aslında yaşanılanların dönem özellikleri olduğunu onunla tartışmak yerine anlamaya çalışmanın ne kadar doğru olduğunu anlıyorum.” derken A-8 “Bu eğitim sadece çocuğumu değil kendimi de tanımama fırsat verdi kendime aynadan bakar gibi bakıyorum...aslında onun tepkilerinin ve anlaşmazlıklarımızın ne kadar normal olduğunu ama benim tepkilerimin özellikle bazılarının çok yanlış olduğunu anlıyorum.. İstiyorum ki benim dediğim gibi olsun.” ifadelerini kullanmıştır.

A-6 kodlu anne ise anlaşmazlığın yaşamın doğal bir parçası olduğunu vurgularcasına şöyle demektedir: “Bazen kendimi uzaylı gibi hissediyorum. Çocuğumla ergenlik döneminde yaşadığımız sorunları sadece biz yaşıyoruz diye düşünüyorum ama burada konuştuğumuz diğer arkadaşlarımızın(diğer anneler) anlattıkları sorunların sadece bizim evimizde yaşanmadığını gösteriyor.” A-10 ise “Bu eğitim sırasında yaptığımız sohbetlerimizde de anlıyorum ki çocuklarımız bizim birer fotokopimiz onları bizler yetiştiriyoruz onlar bizim, ailelerinin birer yansıması ben bağırdığımda o da bağırıyor ve bir anda tartışma kavgaya dönüşüyor oysaki tartışma konularımız incir çekirdeğini doldurmaz ben de çocuğumda alışık olduğumuz şekilde sorunlarımızı çözüyoruz... şu an bu alışkanlığımızı değiştirebileceğimiz bir şans doğduğunu düşünüyorum umarım bu şansı iyi değerlendirebiliriz...” demiştir.

İfadelerden annelerin kendilerini ve çocuklarını anlamak için çaba gösterdikleri bu eğitimin bu konu üzerinde düşünmelerine imkân sağladığı anlaşıyor. Annelerle yapılan görüşmeler ve araştırmacı günlüğüne alınan notlar annelerin anlaşmazlığın doğasını kavrayabildiklerini anlaşmazlıkların yaşamın doğal bir parçası olduğunun farkında olduklarını göstermektedir. Araştırmacının AÇA Eğitim Programını gerçekleştirdiği 16 Nisan 2014 tarihindeki günlüklerinde bu durum şu şekilde belirtmiştir: “Bugün U düzeninde oturup gerçekleştirdiğimiz değerlendirme toplantımızda annelere anlaşmazlıklarla ilgili olarak çıkardıkları en önemli sonucun ne olduğunu sorduğumda annelerin tamamının anlaşmazlıkların yaşamın her alanında kaçınılmaz bir şekilde yaşanabileceğini önemli olanın bu anlaşmazlıklar karşısında nasıl davrandığımız olduğunu ifade ettiler”. Diğer taraftan A-10 bu farkındalığı bir şans olarak görürken bu şansın iyi kullanılıp kullanılmayacağını sürecin göstereceğini vurgulamaktadır.

Dördüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular:

Anneler eğitimin başında yöneltilen “AÇA Eğitim Programından beklentileriniz nedir?” sorusuna 12 anneden 9’u öfkemi kontrol etmeyi öğrenmek istiyorum cevabını vermişlerdir. Bu konuda beklentilere ve anlaşmazlık çözüm eğitiminin öfke yönetimine ilişkin hedeflerine ulaşıp ulaşılmadığını tespit edebilmek amacıyla yüz yüze görüşmelerde annelere AÇA Eğitim Programı, öfke yönetim becerilerine ilişkin algınızı nasıl etkiledi? sorusu sorulmuştur. Öfke kontrol edilmeden sorunların çözülmemeyeceğini birçok anne kavramış durumdadır. Anneler öfkeli davrandıklarını ve bunların değişmesi gerektiğini kabul etmiş görünmektedirler. Eğitimin sonunda yapılan görüşmede bunu teyit etmektedir. Örneğin A-5 “...çevreme göstermediğim olumsuz tepkileri çocuklarıma gösterdiğimi bu eğitimde bir kez daha anladım...” A-12 ise “Eğitimde ve arkadaşlarla yaptığımız sohbetlerde öfkenin 10-15 saniye sonra azalmaya başladığını önemli olanın bu süreyi atlatmak olduğunu anladım. Benim en önemli sorunum ani tepkiler vererek öfke patlamaları yaşamam... Burada öğrendiğimiz nefes çalışmaları, içinden ona kadar sayma, kendini mutlu olduğun yerde hissetme, ortam değiştirme gibi teknikleri kullanmaya başladığımdan beri daha iyi hissettiğimi söyleyebilirim.” A-9 ise “Öfke anında aklımın mantığımın devre dışı olduğunu benden uzaklaştığını hissediyorum sadece öfke ve duygularımla (çoğunlukla kızgınlıkla) hareket ediyorum ve çocuğuma bir yetişkin gibi davranmadığımı fark ediyorum. Öfke kontrolü teknikleri durup sakinleşmem için bana fırsat veriyor bana sabrı öğretiyor.” ifadesini kullanmaktadır. Öfke konusunda birçok annenin kendini eleştirebildiği öfkelerini kontrol etmede sorun yaşadıkları açıklıkla görülmektedir. Annelerle yapılan görüşmeler ve araştırmacı günlüğünde öne çıkanlar eğitimin annelerin, öfke kontrolüne ilişkin beklentilerini karşıladığını, programın hedefi olan öfke yönetim becerilerini kavradıklarını ve öfke yönetim becerilerini uygulamanın öneminin farkında olduklarını göstermektedir. Nitekim, araştırmacının AÇA Eğitim Programını gerçekleştirdiği 30 Nisan 2014 tarihindeki günlüklerinde bu durum şu şekilde belirtmiştir: “Küçük grup çalışmalarında yapılan dramalarda öfkeli anne ve çocuk diyalogları çalışılırken annelerin kendi yaşadıklarına ilişkin yansıtma yapılmıştır. Bu eğitim sürecinde öğrendikleri kimi öfke kontrolü tekniğini çocuklarıyla olan ilişkilerinde kullandıklarını ifade etmişlerdir.” Tüm bu bulgular annelerin öfke yönetim becerilerine yönelik algılarında bir gelişme olarak düşünülebilir.

Beşinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular:

AÇA Eğitimi başlamadan önce annelere eğitim programıyla ve kapsamıyla ilgili bilgiler verilmiş olması nedeniyle anneler anlaşmazlık çözümü konusundaki beklentilerini sıklıkla dile getirmişlerdir. Bu beklentilerin ve eğitim programının hedeflerinin karşılanıp karşılanmadığının ortaya koyulması amacıyla yöneltilen AÇA Eğitim Programı anlaşmazlık çözüm becerilerinize ilişkin algınızı nasıl etkiledi? sorusuna A-7 “Çocuğumla yaşadığım sorunların hiç yaşanmaması gerektiğini düşünürdüm yaşıyorsa benim istediğim gibi benim kurallarıma göre çözülmesi gerektiğini düşünürdüm yaşı büyüdükçe çaresizliğim arttı benim kurallarıma işe yaramamaya başladı burada paylaştıklarımızla çocuğumla sorun çözme biçimimizin yanlış olduğunu bir kez daha gördüm. Şimdi her ikimizin de sonucundan mutluluk duyacağımız çözümler üretebileceğimizi bunu birlikte yapabileceğimizi öğrendim. Artık evde iki arabulucuyuz...” şeklinde cevap vermiştir. A-11 ise “Çatışmalar çözülmediğinde küslük, öfke patlamaları, kötü sözler, bazen de şiddet ile sonuçlanıyor. Ama burada öğrendiğimiz kazan-kazan tekniği sorunları çözmenin daha iyi yolları olduğunu gösterdi.” A-1 “Burada kendi anne ve babalarımızdan öğrendiğimiz sorun çözme yöntemleriyle ilgili konuşuyoruz. Burada öğrendiğimiz doğru olan sorun çözme yöntemlerini öğrenip karşılaştırmalar yapıyoruz bu konuşmalar beni çok geliştiriyor.” ifadesini kullanmıştır. Annelerin bu cümlelerinden anlaşmazlık çözümünün temel kavramlarının ve mantığının kavrandığı anlaşılmaktadır.

Bu bağlamda eğitimin başında anneler, anlaşmazlık çözüm eğitimi ile hayatlarında kullanabilecekleri bilgileri, becerileri öğrenmek istediklerini belirtmişlerdir. Bu ihtiyacın karşılanıp karşılanmadığına ilişkin yöneltilen görüşme sorularına anneler şu şekilde cevaplar vermişlerdir. A-12 “İki çocuğum arasında 13 yaş fark var birbirlerine hiç benzemiyorlar büyükte kullandığım sorun çözme yöntemleri küçükte çoğu zaman

işe yaramıyor başka yöntemlere ihtiyacım oluyor burada yeni yöntemleri öğrenmeye çalışıyorum.” derken A-4 ise “Ödev olarak verdiğiniz sorun durumları (örnek problem senaryoları) evde kendi çocuğumla (arabulucu) bazen de komşumuzda onların çocuklarıyla canlandırıyoruz çok eğlenceli oluyor böylece onlarda öğreniyor.” demiştir. Bir diğer anne ise A-3 “Anlaşmazlık çözmeyle ilgili öğrendiklerimi (arabulucu) çocuğumla uyguluyorum umarım yakın zamanda eşimle de uygulayabiliriz (anne gülümsüyor)” ifadesini kullanmıştır. Son olarak A-7 ise “Türkiye’nin farklı şehirlerinde doğmuş büyümüş arkadaşlarımız var hepimiz çok farklı hayatlara sahibiz sıkıntılarımız, mutluluklarımız farklı ama biz burada ortak bir şekilde çocuklarımızla/ çevremizle nasıl uzlaşabileceğimizi, anlaşabileceğimizi biraz da birbirimizden öğreniyoruz güzel olan da bu..” diyerek eğitimdeki paylaşımları özetliyor.

Kapalı grup olarak yürütülen anlaşmazlık çözüm eğitiminde anneler birbirleriyle samimiyetle fikirlerini paylaşmışlardır. Yukarıda görüşmelerden yapılan alıntılar, annelerin grup arkadaşlarının tecrübelerinden ne denli faydalandıklarını göstermektedir. Annelerin öğrendiklerini yaşamlarına aktarmaya istekli oldukları, özellikle arabulucu olan çocuklarıyla anlaşmazlık çözüm becerilerini kullandıklarını diğer çocuklarıyla ve yakınlarıyla kullanmak konusunda da istekli oldukları sonuçlarına ulaşılabilir.

Müzakere becerilerine ilişkin araştırmacının tuttuğu günlükler, eğitim sürecinde annelerin senaryolar üzerinde karşılıklı olarak yaptıkları müzakere uygulamalarında, müzakere basamaklarını öğrendiklerini, uygun çözüme karar verebildiklerini, adaletli çözüm yolları üretmenin önemini farkında olduklarını göstermektedir. Araştırmacının AÇA Eğitim Programını gerçekleştirdiği 7 Mayıs 2014 tarihindeki günlüklerinde bu durum şu şekilde belirtmiştir: “Bugün anneler problem senaryoları üzerinden müzakere sürecini gerçekleştirdiler. Yapılan gözlemlerde annelerin müzakere basamaklarını ustaca ilerlettikleri, problem durumları için her iki tarafın kabul edebileceği çözüm yolları buldukları tespit edilmiştir.” Böylece AÇA Eğitim Programının dördüncü bölüm olan kişiler arası anlaşmazlık çözüm becerilerinin hedeflerine ulaşıldığı düşünülebilir.

Altıncı Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular:

Araştırmanın altıncı sorusu “AÇA Eğitim Programına katılan annelerin eğitim öncesi anlaşmazlık çözüm algılarını betimleyen metaforlar verilen eğitim sonrasında değişmekte midir?” şeklinde oluşturulmuştur. Bu soruya cevap aramak amacıyla AÇA Eğitim Programı başında ve sonunda annelerle yapılan görüşmelerde “Anlaşmazlık..... benzer/gibidir. Çünkü..... ” sorusu yöneltilmiş anlaşmazlık algısını tanımlayan metaforlara ilişkin cevaplar alınmıştır. Alınan metaforlar araştırmacı ve alanda çalışan bir başka araştırmacı tarafından analiz edilmiş oluşturulan temalara ilişkin “görüş birliği” ne varılan ve “görüş ayrılığı” yaşanan konular tartışılmış ve gereken düzenlemeler yapılmıştır.

Eğitimin başında annelerin anlaşmazlık algıları silah, trafik kazası, bıçak, keser, savaş, terör, dolu yağması, kaktüs, kabus, kalp grafiği, ahtapot gibi metaforlarla ortaya çıkmıştır. Bu metaforlar, çatışmanın tehlikeli, sert, bölücü ve can acıtıcı şeklinde tanımlandığını ortaya koymuştur. Buna göre anlaşmazlık, çok tehlikeli bir (silah), üzücü sonuçlar verebilecek (trafik kazası), keskin ve tehlikeli (bıçak), bütünlüğü bozabilecek (keser), iki tarafın da kazanmak istediği (savaş), bölücü (terör), çok sert yağın (dolu), dikenleri can acıtan (kaktüs), huzursuz eden (kabus), inişleri ve çıkışları olan (kalp grafiği), her yerinizi sardığında huzursuz eden (ahtapot), geriye dönüşü olmayan (kırık bardak) gibi özellikler içermiştir. Eğitim öncesinde annelerden gelen metaforların genel görünümü Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4.

Anlaşmazlık algısını tanımlayan metaforlar (Eğitim Öncesi)

Metafor	Anlamı
Silah	Çok tehlikelidir.
Trafik kazası	Üzücü sonuçlar verebilir.
Bıçak	Keskin ve tehlikelidir.
Keser	Bütünlüğü bozar.
Savaş	İki taraf da kazanmak ister
Terör	Böler.
Dolu Yağması	Çok serttir
Kaktüs	Dikenler canı acıtır.
Kabus	Çok huzursuz eder.
Kalp grafiği	İniş ve çıkışları vardır.
Ahtapot	Her yerinizi sardığında çaresiz hissedersiniz.
Kırık bardak	Geriye dönüş yoktur.

Eğitime başlamadan önce annelerden alınan bu metaforlar çatışmanın ağırlıklı olarak sert tepkiler az da olsa pasif tepkiler olarak tanımlandığını ortaya koymuştur. Sert tepkilerde anlaşmazlık yaşayanlar rakiptir, amaç galibiyettir, karşıdakine güvensizlik beslenir, görüş körü körüne savunulur, tehdit ve baskı vardır. Pasif tepkilerde ise ödün verilir, tek taraflı kayıplara razı olunur, irade savaşından kaçınılır, baskıya boğun eğilir, soruna ve insana yumuşak yaklaşım söz konusudur (Fisher ve Ury, 1999).

Metaforlar incelendiğinde; anlaşmazlık kavramı, annelerin önemli bir bölümünde silah, trafik kazası, bıçak, savaş, terör sert tepkileri, küçük bir bölümünde kabus, ahtapot, kaktüs gibi huzursuzluk ve çaresizlik gibi pasif tepkileri uyandırmıştır. Söz konusu mecaz anlatımları içeren alıntılardan bir bölümü aşağıda verilmiştir:

"İki aracın hızla bir birine çarptığı bir trafik kazasına benzetirdim maalesef kazanın sonucunda çok üzücü şeyler olabilir."

"En ağır silahların bile kullanılabileceği ve güçlü olanın kazanacağı bir savaşa benzetirdim."

"Eğer büyürse keskin bir bıçak gibi tehlikeli olabilir.."

"Dolu yağmasına benzetirdim. O sertlikten kendinizi korumak için kaçacak yer arar ama bazen bulamazsınız."

"Kabus gibidir uyanmak istersiniz de uyanamazsınız uyansanız bile huzursuzluğunuz sürer.."

"Kalp grafiğine benzetirdim bazen inişte yer alırsınız bazen çıkışta eğer güçlü hissedersen çıkışta, güçsüz hissedersen inişte olursunuz."

"Bazen o kadar büyür ki bir ahtapot gibi kolunuzu bacağınızı, her yerinizi sarar çaresiz hissedersiniz."

Verilen sekiz haftalık eğitimin ardından yapılan görüşmede "Anlaşmazlık..... benzer/gibidir. Çünkü....." sorusu tekrar yöneltilmiş ve yanıtlar alınmıştır.

Eğitimin sürecinin sonunda annelerin anlaşmazlık algısı, buz küpü, mevsim, güneşin doğması, yastık, deniz dalgası, münazara, piyango, küp, gözlük, elektrik sigortası, açık oturum, duvar gibi metaforlarla ifade edilmiştir. Annelere göre çatışma, köşeleri belirgin ama zamanla eriyen (buz küpü), bazen bahar bazen kış gibi değişken (mevsim), hayatın olmazsa olmazı (güneş), bazen yüksek bazen alçak ama düzeltip yineden başımızın altına koyduğumuz (yastık), herkesin kendi fikrini söylediği (açık oturum), çoğaldığında rahatsız eden (deniz dalgası), büyük yangınların çıkmamasını sağlayan (elektrik sigortası), tarafların görüşlerini savunduğu (münazara), karşımızdakini tanımamız için fırsat sağlayan (piyango), herkesin kendi yönünden haklı olduğu (küp), herkesin farklı değerlendirme yaptığı (gözlükler), doğru biçimde ele alınmazsa iletişime geçmenize engel olan (duvar) gibi algılanmıştır. Metaforlara ilişkin genel görünüm Tablo 5'te özetlenmiştir.

Tablo 5.

Anlaşmazlık Algısını Tanımlayan Metaforlar (Eğitim Sonrası)

Mecaz	Anlamı
Buz küpü	Köşeleri belirgindir ama zamanla erir.
Mevsim	Bazen bahar bazen kış gibi değişkendir.
Güneş	Hayatın olmazsa olmazıdır.
Yastık	Bazen yüksek bazen alçaktır ama düzeltir yine başımızın altına koyarız.
Açık oturum	Herkes kendi fikrini söyler.
Deniz dalgası	Azı güzeldir ama çoğalırsa rahatsız eder.
Elektrik Sigortası	Büyük yangınların çıkmamasını sağlar.
Münazara	Taraflar görüşlerini savunur.
Piyango	Bazen karşınızdakini tanımanız için fırsat sağlar.
Küp	Herkes kendi yönünden haklıdır.

Eğitim sonrasında metaforların anlaşmazlıkların doğasına uygun olarak değiştiği silah, trafik kazası, bıçak, keser, savaş, terör, dolu yağması, kaktüs, kabus gibi keskin metaforlarının piyango, mevsim, gözlük, açık oturum, küp gibi kavramlara dönüştüğü anlaşılmaktadır. Hatta bir annenin eğitimlerde de işaret edilmeye çalışılan anlaşmazlıkların yaşamın birer doğal parçası olduğu gerçeğini ifade ettiği güneş metaforuyla çok net ortaya koyabilmiştir. Bununla birlikte genel anlamda metaforların yumuşadığı anlaşmazlıkların doğasına yaklaştığı düşünülebilir. Eğitim sonrasında mecaz anlatımları içeren alıntılardan bazıları aşağıda sunulmuştur:

"Buz küpüne benzetirdim buzluktan çıktığında köşeleri belirgindir ama biraz zaman geçtiğinde erimeye başlar..."

"Güneş gibidir ne kadar kaçarsak kaçalım güneş gibi er ya da geç ortaya çıkar.."

“Deniz dalgası gibidir dalgalar azsa iyidir ama çoğalır ve şiddetlenirse rahatsız edebilir...”

“Bazen karşınızdakini tanımanıza fırsat sağlayan piyango gibidir çok şey öğretir...”

“Renkli camları olan gözlüklere benzer kim hangi renk gözlüğü takarsa olayları o şekilde değerlendirir...”

“Duvara benzer doğru bir biçimde ele alınmazsa karşınızdaki kişiyle iletişime geçmenize engel olur ve sizi çok mutsuzlaştırır..”

Eğitim sonrasındaki metaforlar incelendiğinde annelerin anlaşmazlıkların doğasını kavrayabildikleri, anlaşmazlıkların hayatın doğal bir parçası olduğunun farkında oldukları anlaşılmaktadır. Araştırmanın bu bulgusundan hareketle, annelerin anlaşmazlığa ilişkin algılarında önemli ölçüde değişikliklerin olduğu söylenebilir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

AÇA Eğitim Programını annelerin görüşleri açısından incelemek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada öncelikli olarak çalışmaya katılan annelerin eğitimden ne bekledikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Beklentiler incelendiğinde verilen bu eğitim ile tüm annelerin çocuklarıyla iletişimlerini güçlendirmek istedikleri, yarıdan fazlasının çocuklarıyla yaşadıkları sorunları etkili bir şekilde çözmeyi, öfkelerini kontrol etmeyi, çocuklarını daha iyi tanımayı/anlamayı, hatalarını görerek değiştirmeyi, farklı fikir ve tecrübeleri paylaşmayı ve hayatta kullanabilecekleri bilgileri öğrenmek istediklerini ifade ettikleri görülmüştür. Bu beklentiler Mahoney, Kaiser, Girolametto, MacDonald, Robinson ve Safford, (1999) ebeveyn eğitimleri için önerdiği iletişim becerileri, problem çözme, çatışma çözme, stres yönetimi gibi becerilerle paralellik göstermektedir. Ebeveyn olmak birçok sosyal beceriye sahip olmayı gerektirmektedir. Johnson ve Johnson (1995) bu becerilerin kendiliğinden gelişmesini beklemenin kimi zaman yetersiz olacağını belirtmektedir. Annelerden gelen bu değişim isteği kendilerinde eksik gördükleri, geliştirmek istedikleri sosyal becerilerin olduğunu ve bunun için yardıma açık olduklarını göstermektedir.

Çalışmanın bir diğer bulgusu, AÇA Eğitim Programı sonucunda annelerin iletişim becerilerindeki değişimlere yöneliktir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde annelerin ifadeleri ve araştırmacının günlüklerinden hareketle, eğitim sonunda annelerin, etkili iletişim becerilerinde olumlu değişim gözlenmiştir. Ayrıca annelerin çocuklarıyla iletişimlerini güçlendirmek yönünde önemli yol kat ettikleri tespit edilmiştir. Alanyazın incelendiğinde, bu bulguya paralel olarak gerek ebeveynlere gerekse öğrencilere verilen anlaşmazlık çözüm eğitimlerinin, bireylerin iletişim becerilerine, sosyal ilişkilerine olumlu katkı sağladığını göstermektedir (Cohen, 2001; Crawford ve Bodine, 1996; Sandy ve Boardman, 2000; Webster-Stratton, 1994; Webster-Stratton ve Hammond, 1997).

Ulaşılan başka bir bulgu, AÇA Eğitim Programı, annelerin çocuklarıyla yaşadıkları anlaşmazlıklara olan bakışını nasıl etkilediğine ilişkindir. AÇA Eğitim Programının annelerin çocuklarıyla yaşadıkları anlaşmazlıklar üzerinde düşünmelerine imkan sağladığını, anlaşmazlığın doğasını kavrayabildiklerini göstermektedir. Korkut'un (2004) da ifade ettiği gibi anlaşmazlıklar, bireysel farklarımızdan kaynaklanmaktadır ve yaşamın doğal birer parçasıdır. Farklılıkları ortadan kaldırmak yerine onlarla uzlaşmayı ve gerektiğinde de onları yönetmeyi başaran ebeveynler çocuklarıyla daha sağlıklı ilişkiler kurabilmektedirler. Araştırmanın bu bulgusu Gordon (2000) tarafından yürütülen Etkili Ebeveynlik Eğitimi (Parent Effectiveness Training) programı çıktılarıyla benzerlik göstermektedir. Gordon çocukların ebeveynlerine değil aileleri tarafından öne sürülen yıkıcı disiplin yöntemlerine karşı olduklarını bu tür programlarla ebeveynlerin farklı beceriler sağlayabildikleri bu anlamda güçlendikleri çocuklarını daha iyi anlayabildiklerini böylece aradaki kanalların açıldığını ifade etmektedir.

Araştırmada ulaşılan bir başka sonuç annelerin, AÇA Eğitim Programının hedefi olan öfke yönetim becerilerini kavradıklarını, öfke yönetim becerilerini uygulamanın öneminin farkında olduklarını ve bunları uygulama konusunda istekli olduklarını göstermektedir. Çalışmanın bu bulgusu Stern'in (1999) bulgusuyla paralellik göstermektedir. Stern ebeveynlerle yürüttüğü anlaşmazlık çözümü ve öfke yönetimi beceri eğitimi sonucunda ebeveynlerin bu becerilerinde gelişmeler olduğunu tespit etmiştir. Sanders, Pidgeon, Gravestock, Connors, Brown, ve Young (2004) ise ebeveynlere kazandırılan öfke yönetim becerilerinin ebeveynlerin öz yeterlik algısını ve anlaşmazlık çözüm becerilerini geliştirdiğini tespit etmişlerdir. Kaçınılmaz olduğu belirtilen öfke gibi temel duygularda asıl olan bireylerin bunlarla başa çıkma becerilerinde ne derece başarılı olduklarıdır (Tatlılıoğlu ve Karaca, 2013). Öfke duygusunun kontrol edilememesi birçok

ilişkiye olduğu gibi özellikle ebeveyn ve çocuk ilişkisine verdiği zararlar çok açıktır. Nitekim Stern ve Azar'a (1998) göre gerçekçi olmayan beklentiler ve düşük problem çözme becerisi ebeveynlerin saldırgan tepkilerini arttırmaktadır. Ebeveynlere kazandırılmaya çalışılan anlaşmazlık çözüm becerileri ile öfke yönetim becerileri de geliştirilebilir.

Çalışmanın bir diğer bulgusu anlaşmazlık çözümü ve arabuluculuk becerisine ilişkindir. Anneler eğitimlerde anlaşmazlık senaryolarını dramatize etmişlerdir. Aldıkları rollere uygun olarak müzakere basamaklarını gerçekleştirmişlerdir. Gerçekleştirilen müzakere süreçlerinden sonra grupla tartışılarak değerlendirmeler yapılmıştır. Rol oynamalar ve sonda yapılan değerlendirmeler araştırmacı tarafından günlüklere not edilmiştir. Gerek annelerle yapılan görüşmelerden gerek annelerin anlaşmazlık senaryoları üzerinde karşılıklı olarak yaptıkları müzakere uygulamaları sonucunda araştırmacı günlüğüne yansıyanlar annelerin müzakere basamaklarını öğrendiklerini, uygun çözüme karar verebildiklerini, adaletli çözüm yolları üretmenin öneminin farkında olduklarını, çocuklarıyla çıkan anlaşmazlıklarında müzakere yöntemini kullandıklarını göstermektedir. Bu bulgu, Webster-Stratton, (1994) ve Webster-Stratton ve Hammond (1997) bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Her iki çalışmada da anlaşmazlık çözüm eğitimi alan ebeveynlerin anlaşmazlık çözüm becerilerinde gelişme olduğu belirtilmiştir. Ayrıca bu bulgu Sandy ve Boardman, (2000) okul öncesi çocukların ebeveynleri ile yürüttüğü anlaşmazlık çözüm programının sonunda ulaşılan bulguyla da benzerlik göstermektedir. Sandy ve Boardman (2000) ebeveyn katılımının olduğu çalışma grubunda otoriter ve müsahakar ebeveyn yapısında düşme, yetkin ebeveyn yapısında yükselme olduğunu programın hedeflerine ulaşıldığını tespit etmişlerdir. Benzer bir şekilde, DeJong (1993) tarafından okul temelli olarak yürütülen yaratıcı çatışma çözümü programına ebeveynlerin katılımı sağlanmış ve ailelerin bu eğitimlerde yer almalarının projenin toplum temelli olarak gelişmesine katkı sağladığı ifade edilmiştir.

Çalışmada merak edilen bir başka soru anlaşmazlık çözüm algısını tanımlayan metaforların (mecazlar) neler olduğu ve eğitim sonunda metaforlarda bir değişimin olup olmadığıdır. Eğitime başlamadan önce anneler çatışmayı, silah, trafik kazası, bıçak, savaş, terör, kabus, ahtapot, kaktüs gibi şiddet, huzursuzluk ve çaresizlik mesajı içeren olumsuz kavramlara daha çok benzetmişlerdir. Alan yazın incelendiğinde çatışmaların çoğunlukla olumsuz duygularla açıklandığı anlaşılmaktadır (Cahn ve Abigal, 2014; McCorkle ve Mills, 1992). Nitekim, McCorkle ve Mills'ın (1992) yaptığı metafor çalışmasına göre çatışma, "filikası olmayan batan bir gemide olmaya", "kasırganın ortasındaki bir bota" vb. benzetilmiştir. Çatışmaya ilişkin metaforların çatışma çözüm stratejilerinden etkilendiği; olumsuz metafor kullanan bireylerin kişilerarası problemlerin çözümünde olumsuz strateji kullandıkları ifade edilmektedir (McCorkle ve Gayle, 2003).

Kişilerarası problemlerin çözümünde olumlu stratejilerin öğretildiği eğitim sürecinin sonunda ise anneler anlaşmazlığı, köşeleri belirgin ama zamanla eriyen buz küpüne, bazen bahar bazen kış gibi değişken bir mevsime, hayatın olmazsa olmazı olan güneşe, bazen yüksek bazen alçak ama düzeltip yeniden başımızın altına koyduğumuz yastığa, herkesin kendi fikrini söylediği bir açık oturuma, çoğaldığında rahatsız eden deniz dalgasına, büyük yangınların çıkmamasını sağlayan elektrik sigortasına, tarafların görüşlerini savunduğu münazaraya, karşımızdakini tanımamız için fırsat sağlayan bir piyangoya, herkesin kendi yönünden haklı olduğu küpe, herkesin farklı değerlendirme yaptığı gözlüklere, doğru biçimde ele alınmazsa iletişime geçmenize engel olan bir duvara benzetmişlerdir. Dilde figüratif kullanımdan öte (Çalışkan, 2013) insanların yaşamlarını, çevrelerinde olup bitenleri, kavram ve olguları nasıl anladıkları ve algıladıklarına ilişkin önemli bilgiler veren metaforların olumsuzdan nötre veya pozitifte dönüşmüştür. Annelerin, çatışmaya ilişkin algılarının anlaşmazlıkların doğasına uygun olarak değiştiği; anlaşmazlıkların doğasını ve anlaşmazlıkların hayatın doğal bir parçası olduğunu kavrayabildikleri söylenebilir. Bireylerin anlaşmazlığa ilişkin düşünceleri ve metaforları o anlaşmazlığın nasıl sonuçlanacağına ilişkin beklentilerini ve duygularını şekillendirebilir (Cahn ve Abigal, 2014).

Yurtiçi alan yazın incelediğinde öğrencilere yönelik olarak gerçekleştirilen AÇA Eğitim Programlarına rastlanılmaktadır (Göğebakan-Yıldız, 2016; Kuş, 2007; Şevkin, 2008; Yıldız, Çetin, Türnüklü, Tercan, Çetin, ve Kaçmaz, 2016). Ebeveynlere yönelik anlaşmazlık çözümü eğitimlerinin ise bazı kurumlar tarafından (Milli Eğitim Bakanlığı, 2012; Arel Sürekli Eğitim Merkezi, 2014; Boğaziçi Üniversitesi Mezunlar Derneği, 2012 vb.)

verildiği ancak bilimsel bulguların alanyazında paylaşılmadığı anlaşılmaktadır. Konuyla ilgili bilimsel çalışmalar ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak okul temelli yaklaşımla tasarlanarak uygulanan AÇA Eğitim Programı annelerin, iletişim becerilerinde, öfke yönetim becerilerinde, anlaşmazlık çözüm/müzakere becerilerinde olumlu yönde gelişmeler sağladığını, anlaşmazlığa ve onun doğasına ilişkin metaforik algılarında olumsuzdan olumluya bir değişim olduğunu göstermiştir. Kısıtlı sayıda anneyle ancak derinlemesine yapılmaya çaba gösterilen bu çalışmanın sonuçlarından hareketle bazı öneriler geliştirilebilir. İlk olarak, anlaşmazlık çözüm becerileri gibi sosyal becerilerin bilgi düzeyinde çok hızlı kavrandığı ancak aile kültürü içinde desteklenmedikçe davranışa dönüşmesinin güçleşeceği bilinmektedir. Bu noktada aile katılımının Türk eğitim sisteminde daha etkili bir şekilde ele alınması faydalı görülmektedir. İkinci olarak, gelişim dönemleri düşünüldüğünde bu tür eğitimlerin küçük yaşta çocukları olan ebeveynlerden başlayarak yaygınlaştırılmalıdır. Üçüncü olarak, okul temelli ihtiyaç analizleri yapılarak ailelerin ihtiyaç duydukları eğitim programlarının geliştirilmesi faydalı olabilir. Ebeveynlerle yürütülen bu tür çalışmalar farklı nitel ve nicel verilerle zenginleştirilebilir.

KAYNAKÇA/REFERENCES

- Arel Sürekli Eğitim Merkezi (2014). Etkili Anne Baba Eğitimi
http://arelem.arel.edu.tr/tr/egitim/c16a5320fa475530d9583c34fd356ef5/etkili_anne_baba_egitimi_sertifika_programi (Erişim Tarihi: 21.08.2015)
- ASPB (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı) (2011). Aile Eğitimi Programları Üzerine Notlar. EDAM, Ankara.
- Boğaziçi Üniversitesi Mezunlar Derneği (2012). Etkili Anne-Baba Eğitimi
http://www.bumed.org.tr/images/pdf/pet_tanitim_2sayfa.pdf (Erişim Tarihi: 21.08.2015)
- Cahn, D. D., & Abigal, R. A. (2014). Managing Conflict Through Communication 5th Edition. Boston, MA: Pearson Education, Inc.
- Cohen, J. (2006) Social, emotional, ethical, and academic education: Creating a climate for learning, participation in democracy, and well-being. Harvard Educational Review. 76 (2), 201-237.
- Conflict Resolution Center of Iowa (2008). Recognizing everyone's strengths by peacebuilding, empathizing, communicating and trustbuilding. <http://www.directionservice.org/cadre/pdf> (Erişim Tarihi: 21.08.2015)
- Conflict Resolution Center of Iowa (2008). Recognizing everyone's strengths by peacebuilding, empathizing, communicating and trustbuilding. <http://www.directionservice.org/cadre/pdf> (Erişim Tarihi: 21.08.2015)
- Crawford, D.K., & Bodine, R.J. (1996). Conflict resolution education: A guide to implementing programs in schools, youth-serving organizations, and community and juvenile justice settings. Washington, DC: U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, and U.S. Department of Education, Office of Elementary and Secondary Education, Safe and Drug-Free Schools Program.
- Çalışkan, N. (2013). Kavramsal anahtar modeli ile metafor ve deyim öğretimi, Bilig (Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi), 64, 95-122.
- DeJong, W., (1993). Building the peace: The resolving conflict creatively program. Washington, DC: National Institute of Justice.
- Dönmezer, İ. (2003). Ailede iletişim ve etkileşim: Sağlıklı insan sağlıklı aile. Ege Üniversitesi Basımevi. İzmir.
- Fisher, R. & Ury, W. (1999). Evet'e ulaşmak: boyun eğmeden uzlaşma sağlamak. Ankara: Öteki Yayınevi.
- Gordon, T. (2000). Parent effectiveness training: The proven program for raising responsible children. New York: Three Rivers Press.
- Gögebakan Yıldız, D. (2016). Ortaokul düzeyinde uygulanan anlaşmazlık çözümü ve akran arabuluculuk eğitim programının etkililiği (Boylamsal bir çalışma). E-International Journal of Educational Research 7(1), 36-55
- HBÖGM (Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü) (2013). Aile Eğitimi Uygulamaları Ülke Raporu

- Johnson, D.W. & Johnson, R. T. (1995). Reducing school violence through conflict resolution. association for supervision and curriculum development. Virginia: Alexandria.
- Jones, T.S. (2004). Conflict resolution education: The field, the findings, and the future *Conflict Resolution Quarterly*, 22, (1-2), 233-267.
- Karataş, Z. ve Kılıçarslan, F. (2013). Kadına yönelik şiddetin önlenmesinde aile terapisinin rolü. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1 (1)
- Korkut, F. (2004). Okul temelli önleyici rehberlik ve psikolojik danışma. Ankara: Anı
- Kuş, M. (2007). Çatışma çözümü eğitimi programının anadolu lisesi düzeyindeki bir grup öğrencinin çatışma çözme davranışlarına etkisinin incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Mahoney, G., Kaiser, A., Girolametto, L., MacDonald, J., Robinson, C. & Safford, P., (1999). Parent education in early intervention: A call for renewed focus. *Topics in Early Childhood Special Education*, 19, 131-140
- Martinez, M. A., Saulea, N., & Huber, G. L. (2001). Metaphors as blueprints of thinking about teaching and learning. *Teaching and Teacher Education*, 17, 965-977
- McCorkle, S. & Mae Gayle B. (2003). "Conflict management metaphors: Assessing everyday problem communication," *The Social Science Journal* 40, 137-142.
- McCorkle, S. & Mills, J. L.(1992). "Rowboat in a hurricane: Metaphors of interpersonal conflict management," *Communication Reports* 5, 57-66.
- Miles, M. B. & Huberman, A.M. (1994). An expanded sourcebook qualitative data analysis. Thousand Oaks, California: Sage Publications
- Page, A. Z. & İnce, M. (2008). Aile İçi Şiddet Konusunda Bir Derleme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11 (22), 81-94
- Sanders, M.R., Pidgeon, A.M., Gravestock, F., Connors, M.D., Brown, S., & Young, R.W. (2004). Does parental attributional retraining and anger management enhance the effects of the Triple P-Positive Parenting Program with parents at risk of child maltreatment? *Behavior Therapy*, 35, 513 – 535.
- Sandy, S. V. & Boardman, S. K. (2000). The peaceful kids conflict resolution program. *International Journal of Conflict Management*, 11 (4), 337 – 357
- Scottish Centre for Conflict Resolution (2015). In house training: Parentline scotland/national kinship care - recognise, reflect and resolve. <http://scottishconflictresolution.org.uk/events> (Erişim Tarihi: 21.08.2015)
- Stern, S.B. (1999). Anger management in parent-adolescent conflict. *American Journal of Family Therapy*, 27(2),181-193
- Stern, S.B. & Azar, S.T. (1998). Integrating cognitive strategies into behavioral treatment for abusive parents and families with aggressive adolescents. *Clinical Child Psychology and Psychiatry* 3 (3), pp. 387-403.
- Şahin, Tezel F. & Cevher. K. N. (2009). Aile eğitim programları ve etkililiği: Dünyada neler uygulanıyor? *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 2.
- Şevkin, B. (2008). Müzakere (problem çözme) ve arabuluculuk eğitim programının ilköğretim 4. – 5. sınıf öğrencilerinin çatışma çözüm stilleri ve saldırganlık eğilimleri üzerindeki etkilerinin incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir
- Tatlıiloğlu K. & Karaca, M. (2013). Öfke olgusu hakkında sosyal psikolojik bir değerlendirme. *International Journal of Social Science* 6 (6), 1101-1123.
- Türnüklü, A. (2006). Onarıcı disiplin: Okullarda yaşanan kişiler arası çatışmaları yapıcı ve barışçıl olarak yönetmek için çağdaş bir yaklaşım. Ankara: Ekinoks Yayınları
- Türnüklü, A., Kaçmaz, T., İkiz, E. & Balcı, F. (2009). Liselerde öğrenci şiddetinin önlenmesi: Anlaşmazlık çözümü, müzakere ve akran-arabuluculuk eğitim programı. Ankara: Maya Akademi.

- Webster-Stratton C. (1994). Advancing videotape parent training: A comparison study. *J Consult Clin Psychol* 62(3), 583–593.
- Webster-Stratton C, Hammond M. (1997). Treating children with early-onset conduct problems: A comparison of child and parent training interventions. *J Consult Clin Psychol*. 65(1), 93–109.
- Yıldırım A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 6. Basım, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, D.G.; Çetin, H.; Tüknüklü, A.; Tercan, M.; Çetin, C. & Kaçmaz, T (2016). "Polatlı Müzakereci-Arbulucu-Lider Öğrenci Yetiştiriyor Projesinin Değerlendirilmesi" *Elementary Education Online*, 15(2): 650-670
- Yin, R. K. (2003). *Case study research: Design and methods* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.

İletişim/Correspondence

Yrd.Doç.Dr. Derya GÖĞEBAKAN-YILDIZ
dgogebakan@yahoo.com